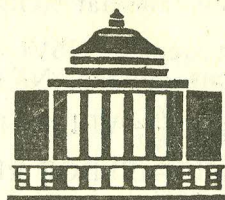

TR. 1.

LUIKDE J

RAT · ESTONIA ·

P. TSAIKOVSKI

LUIKEDE JÄRV

Ballett 4 vaatuses

V. Begitševi ja V. Geltseri libreto

M. Petipa ja L. Ivanovi koreograafia

K. Sergejevi uues redaktsioonis

Esietus 22. märtsil 1981. a.

Lavastaja — NSVL rahvakunstnik,
NSVL riiklike preemiate laureaat KONSTANTIN SERGEJEV

Lavastaja assistent — NSVL rahvakunstnik,
NSVL riiklike preemiate laureaat NATALJA DUDINSKAJA

Dirigent — VELLO PÄHN

Kunstnik — ELDOR RENTER

Ballettmeistrid-repetiitorid — TIJU RANDVIIR, HELMI PUUR,
ELITA ERKINA, AIME LEIS,

OLGA TSITŠEROVA, AIGI RÜUTEL, ALEKSANDR BASIHHIN

Kontsertmeistrid — REET KIVARI, ELNA-IMBI KODRES,
ÜLLE REBANE

Orkestri kontsertmeister — MATI UFFERT

Etenduse juht — PEETER KARELL või JÜRI KRUUS

Osalised:

Odette ja Otilie — INGE ARRO
KAIE KÕRB
TATJANA LAID
AGE OKS

Prints Siegfried — VIKTOR FEDORTŠENKO
TOOMAS EDUR
MEELIS PAKRI

Rotbart, õel võlur — JANIS GARANCIS
ANDREI IZMESTJEV
TOOMAS JÕÖGER
VLADIMIR KUZMIN

Narr — OLEG BARANOV
PRIIT KRIPSON
MIHHAIL NETSAJEV
IGOR VASSIN

Valitsev printsess — SVETLANA BALOJAN

Printsi kasvataja — JANIS GARANCIS
JURIS ZIGURS

Printsi sõbrad — INGE ARRO
TAMARA BUROVA
IRINA HÄRM

4 väikest luuke

4 suurt luuke

Mõrsjad

LILIANA GRODNIKOVA
KATI IVASTE
TATJANA KILGAS
MARGARITA KLEPININA
INESSA PAKRI
JANE RAIDMA
LARISSA SINTSOVA
TATJANA VORONINA
JURI JEKIMOV
ANDREI IZMESTJEV
PRIIT KRIPSON
VLADIMIR KUZMIN
MIHHAIL NETSAJEV
MEELIS PAKRI
IGOR VASSIN

— TAMARA BUROVA
IRINA HÄRM
LILIANA GRODNIKOVA
KATI IVASTE
SAIMA KRANIG
TIINA KRIPSAAR
AGE OKS
INESSA PAKRI
ANU RUUSMAA
ÜLLE TOOMPUU
TATJANA VORONINA

— OLGA BORISSOVA
LUDMILLA BELJAKOVA
IRINA HÄRM
LEMME JÄRVI
TATJANA KILGAS
KATRIN KIVIMÄGI
ANDE MARTIN
JANE RAIDMA
INGE ARRO
LARISSA SINTSOVA

— LUDMILLA BELJAKOVA
OLGA BORISSOVA
IRINA HÄRM
VIKTORIA GETŠANSKAJA
LILIANA GRODNIKOVA
KATRIN KIVIMÄGI
AGE OKS
JANE RAIDMA
TIINA KRIPSAAR

Hispaania tants

ANDE MARTIN
REET PAAVEL
INESSA PAKRI
TIINA REBANE
ANU RUUSMAA
INNA SÖRMUS
ULLE TOOMPUU
TUULI VILKS
— LEMME JÄRVI
MARINA KESLER
SVETLANA FIRSINA
MARINA VOLKOVA
TOOMAS JÖÖGER
ANDRUS KAMBRE
TOOMAS RATSEPP
JURI MIHHEJEV
GENNADI ZURBENKO

Napoli tantsu solistid

— IRINA PÄHN
INNA SÖRMUS
ULLE TOOMPUU
EDUARD BRETŠKO
MEELIS PAKRI
PRIIT KRIPSON
MATI KALDA

Ungari tantsu solistid

— KATRIN ALLAS
LUDMILLA BELJAKOVA
TATJANA KILGAS
ANU RUUSMAA
JURI JEKIMOV
TOOMAS EDUR
VLADIMIR KUZMIN
— TAMARA BUROVA
OLGA BORISSOVA
AGE OKS
IRINA HARM
LILIANA GRODNIKOVA
KATRIN KIVIMÄGI
TATJANA VORONINA

2 luike

Etendusel on kaastegevad Tallinna Koreograafiakooli õpilased.
Orkestri solistid: MATI UFFERT või JAAK TORK (viilul)
IVO JUUL või ANDRES NARMA (tšello)
VILJAR JÕE või JAAK MAASIK (oboe)
TATJANA LEPNURM või EDA RAJASALU (harf)
AALO JÄRVING või PRIIT AIMLA (trompet)

ESIMENE VAATUS

Park lossi lähedal.

Prints Siegfried pühitseb sõprade seas oma täisealiseks saamist. Narri tembutused tõstavad külaliste tuju.

Printsi hoiatatakse, et parki on tulnud ta ema, valitsev printsess. Pidu katkeb. Lõbutsejad püüavad pilgari jälgi kaotada. Kuid printsess kohtleb poega leebelt ja pärast ema lahkumist pidu jätkub.

Hämardub. Siegfried jääb külaliste lahkudes üksi. Printsi tähelepanu köidab luikede möödalendav parv. Ta haarab vibu ja tõttab järve poole.

TEINE VAATUS

Metsajärve kaldale ilmuvad uhked valged luigid. Need on nõitunud tütarlapsed, kes vaid öösel taas inimesteks muutuvad. Oel võlur Rotbart hoiab neid oma nõiduse kütkes ja üksnes truu armastaja võib luiki taas inimesteks muuta.

Ka Siegfried jõuab järve äärde. Ta märkab valget lindu ja tõmbab vibu vinna... Ootamatult muundub lind kauniks tütarlapseks. See on luikede kuninganna Odette. Tütarlapse ilu lummab printsi. Odette näeb Siegfriedis oma võimalikku päästjat, kuid kartes Rotbarti, hoidub ikka ja jälle luikede lähedusse. Noormees vannub talle igavest truudust.

Hommik läheneb. Tütarlapsed peavad taas luikedeks saama ja Odette jätab Siegfriediga õrnalt hüvasti.

KOLMAS VAATUS

Siegfriedi ema on korraldanud poja auks balli. Saabuvad külalised. Kuue ülla neitsi seast peab Siegfried endale mõrsja valima. Kuid printsi mõtted on imekauni Odette'i juures. Vaid ema soovile alludes pöörab ta ballile kutsutud mõrsjakandidaatidele tähelepanu.

Ootamatult saabub tundmatu külaline. See on õel võlur, kes esineb rüütel Rotbartina ja on ballile toonud oma tütre Ottilie. Printsi hämmastab kaunitari sarnasus Odette'iga. Rotbart käsib tütre kogu oma veetlus mängu panna, et kütkestada printsi ja saavutada temalt armutootus. Siegfried peab Ottiliet Odette'iks ja teatab emale otsusest naituda temaga. Rotbart võidutseb. Sel hetkel näitab end Siegfriedile valge luik. Prints mõistab, et teda on petetud ja tõttab ahastades järvele, Odette'i juurde.

NELJAS VAATUS

On öö. Järve kaldal seisavad kurvad luik-tütarlapsed. Nad teavad Odette'i õnnetust saatusest.

Siegfried palub Odette'ilt andestust ja veenab teda oma tunnete muutumatuses.

Rotbart püüab oma võlujõuga Odette'i printsist lahutada. Siegfried astub oma armastuse ja Odette'ei õnne eest võitlusse. Odette'i ja Siegfriedi kaitseks astuvad välja luik-tütarlapsed. Oel võlur püüab veel ägedamalt õnnetuid armunuid lahutada, kuid Siegfriedi ennastohverdava armastuse ja truuduse ees murduvad tema võlujõud ja Rotbart hukkab.

«LUIKED JÄRVE» lavastajalt:

P. Tšaikovski «Luiked järve» on paljude maade balletilavade kõige populaarsem ballett. See klassikalise pärandi tippteos on peaaegu kõikide muusikateatrite repertuaaris.

«Luiked järves» imetleme me P. Tšaikovski geniaalset muusikat, balleti poeetilist tegevustikku, tantsurütmide ning karakterite mitmekülgust, koreograafia omapära.

Klassikapärandi kullafondis on «Luiked järvel» omalaadne koht, kuna just sellest P. Tšaikovski teosest sai alguse XIX saj. lõpu balletireform, mille all tuleb eelkõige mõista selle žanri sümfoniilist arendust, kirjandusliku, muusikalise ja koreograafilise materjali liitumist ühtseks kunstiliseks tervikuks.

Esmaetendus, mille lavastajaks oli välismaine ballettmeister V. Reisinger (toimus 1877 Suures Teatris), erilist huvi ei äratanud ja ballett repertuaari püsima ei jäänud. Oma taassünni ja kauaaegse populaarsuse eest on teos tänu võlgu Marius Petipa ja Lev Ivanovi lavastusele Peterburi Maria teatris 1895. a. Muusikalise redaktsiooni teostas teatridirigent ja helilooja Riccardo Drigo vastavalt tolle aja balletietenduse vormile.

«Luiked järvest» sai kogu klassikalise repertuaari ehe. Erilise võlu andis talle Lev Ivanovi poolt loodud luigepiltide koreograafia. Ivanovi erakordne talent lubas peenelt tunnetada Tšaikovski muusikat, selle sümfoniismi ja leida väljendusriikas lahendus luigekompositsioonidele, mis määrasidki balleti edu ja tema koreograafilise väärtuse.

Pärast revolutsiooni nõukogude balleti ette kerkinud klassikalise pärandi kriitilise omandamise probleemid lahendati edaspidi balletiteatrite praktikaga.

«Luiked järve» on üle elanud ka uusi lavastusi ja teisi redaktsioone, kuid ükski teater pole kasutamata jätnud Marius Petipa ja Lev Ivanovi saavutusi.

Tänapäeval pole klassikalise pärandi säilitamise ja arendamise küsimused oma teravust kaotanud, seda tänu aktiivsetele uute väljendusvahendite otsingutele paljudes Nõukogude Liidu balletiteatrites kaasaegse repertuaari lavaletoomisel. Klassikaliste teoste olemasolu repertuaaris aitab hoida balletitruppide kõrget professionaalsust, arendada rikkaid traditsioone. Olles klassikalise tantsu kooliks, määravad nad balletiartisti kvalifikatsiooni. Klassika — see on elustav allikas, meie vaimne rikkus ja rahvuslik väärtus.

«Luiked järve» kaudu me näeme, kuidas aeg eristab Lev Ivanovi ja Marius Petipa koreograafia aegumatud väärtused revolutsioonilise balleti tinglikkustest ja iganditest, nagu näiteks kurtummade žestidega pantomiim. Sümfoniiliselt arenev tants tõrjub välja kõndimisstseenid. Balletietendus ei jagune enam tantsuks ja pantomiimiks. Kõik see nõuab klassikapärandile loominguulist lähenemist.

B. Assafjevi tabava väljenduse kohaselt on «Luiked järve» psühholoogiline draama. Tavalise balletikavaleri asemel peab prints Siegfriedist saama saladusliku psühholoogilise draama kangelane.

Odette-Ottilie partii on kõige raskem kogu baleriinide repertuaaris ja nõuab laia diapasoniga annet.

Nõukogude koreograafid, nende hulgas ka pedagoog ja ballettmeister A. Vaganova on «Luiked järve» rikastanud uute võtetega — näiteks käte kasutamisega tiibadena. Uhtlasi muudeti Ottilie partii tehniliselt keerukamaks vastavalt selle osa esitajate — Marina Semjonova, Galina Ulanova ja Natalia Dudinskaja — võimetele. Rotbarti — Kurja Geeniuuse partiile, mis 1895. a. lahendati pantomiimina, on käesolevas lavastuses lisatud tantsulisust. See on inimene-lind, kes oma tunglevate hüpete ja lendudega meenutab kulli. Viimase uuendusena on sisse toodud Narri osa, mis näiteks Gorski lavastuses Moskva Suures Teatris puudus. Peale selle, et Narr toob elevust tantsunumbritesse, on ta justkui printsi ümbritseva maailma esindaja kõverpeeglis ja sealjuures Siegfriedi draama osaline. Nende ülesannete lahendamine ei nõua mitte ainult uut lavastuslikku lahendust, vaid ka koreograafiat. Vajalikuks osutus valss ja tants karikatega I vaatuses peatmosfääri loomiseks. M. Petipa lavastuses esitasid neid tantse tavakohaselt talupojad, kes olid kutsutud peole.

II vaatuses, välja arvatud nelja suure luige tants, on säilitatud Lev Ivanovi koreograafia. Luiked rühmatantsud hämmastavad oma kompositsioonilahenduse puhtuse ja

rangusega. Ballistseenis on kogu karakteritantsude süit (peale Napoli tantsu) taastatud klassikalise lavastuse põhjal.

IV vaatus nõuab vastavalt Tšaikovski muusikale dramaturgilise materjali tugevdamist, et mõjuvalt esile tuua traagilist eraldatust vaatuse algul, «ülestõusu» türanni vastu tormipildis ja lõpuks — helget lahendust balleti finaalis.

«Estonia» teatris töötades toetusin kogemustele, mis ma sain Kirovi-nim. teatris 1950. a. lavastuses. Lavastuses, mis on repertuaaris püsinud kuni tänase päevani.

K. Sergejev

NATALIA DUDINSKAJA

(s. 8. VIII 1912 Harkovis)

on lõpetanud Leningradi koreograafiakooli 1931. a. A. Vaganova õpilasena. Juba oma esimestel tööaastatel Kirovi-nim. teatris tantsis ta klassikalise repertuaari tipposi — Odette-Ottiliet, Aurorat, Giselle'i jt. — ning paistis silma oma ereda temperamendi ja laitmatu tehnikaga. N. Dudinskaja suuremate saavutuste hulka kuuluvad veel Gajane, Tuhkatriinu, Raimonda jt.

1951. a. alates on ta tegutsenud pedagoog-repetiitorina Kirovi-nim. teatris, 1964. a. pedagoogina Leningradi koreograafiakoolis.

KONSTANTIN SERGEJEV

(s. 2. II 1910 Peterburis)

on õppinud Leningradi koreograafiakooli õhtukursustel (J. Snetkova, M. Kožuhhova ja V. Semjonova juures), seejärel koreograafiakoolis endas (lõpetas 1930. a. V. Ponomarjovi õpilasena). 1930—1961 oli K. Sergejev Kirovi-nim. teatri esitantsijaid, kes osales põhiliselt klassikalises repertuaaris. Žestide ülevus, peen näitlejatöö ja akadeemiliste tantsuvormide range järgimine lubasid tal saada väga heaks lüüriilis-romantiliste osade esitajaks. Suuremaid õnnestumisi on olnud peaosad balletides «Luiked järve», «Uinuv kaunitar», «Giselle», «Raimonda», «Romeo ja Julia».

K. Sergejevi nimega on seotud ka mitmed lavastajatööd, mis paistavad silma klassikalise tantsu põhjaliku tundmisega. 1951—1955 ja 1960—1970 oli ta Kirovi-nim. teatri peaballettmeister. Sergejevi tähtsamaid lavastusi: Adami «Korsaar», Tšervinski «Hamlet», Aleksandrovi «Kurakaeline», Tšaikovski «Luiked järve», «Uinuv kaunitar», Glazunovi «Raimonda», Karajevi «Kõue rada».

Alates 1973. aastast on K. Sergejev Leningradi Vaganova-nim. Akadeemilise Koreograafiakooli kunstiline juht.